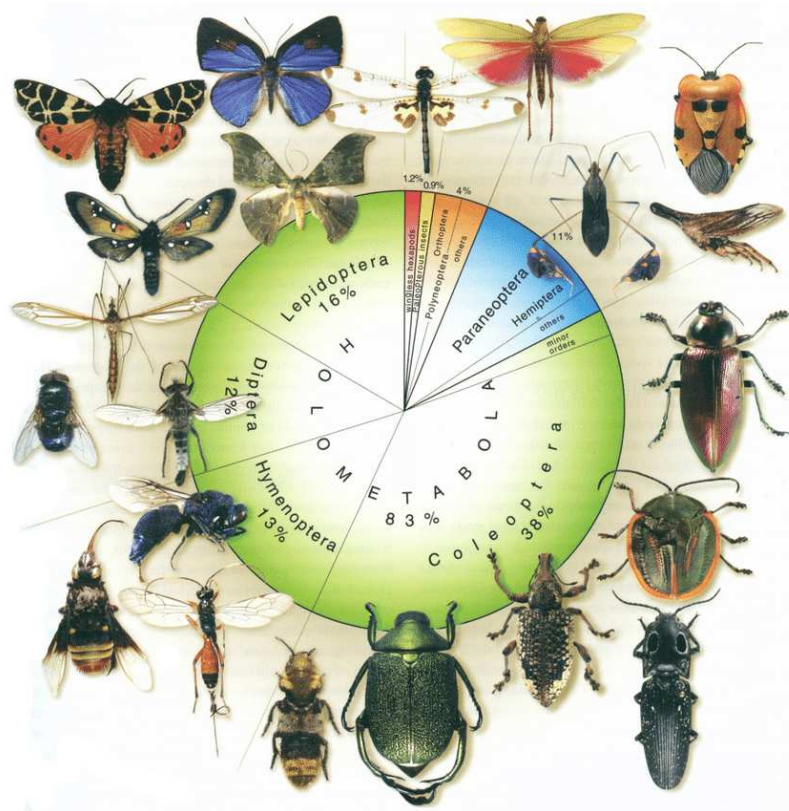

Bi6760 Základy entomologie

12. Systém hmyzu II

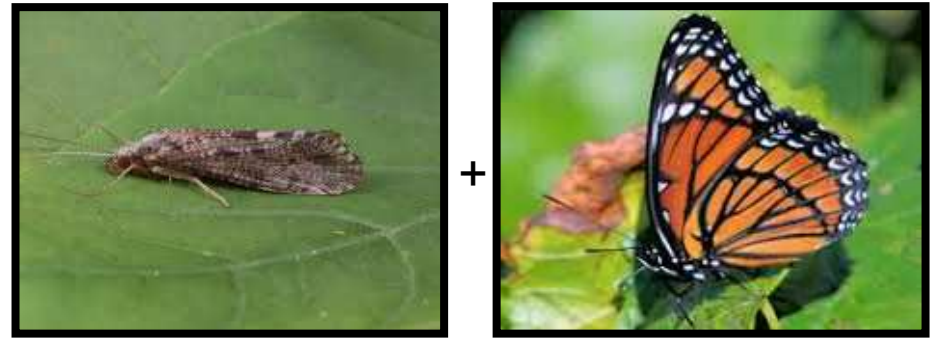

Andrea Tóthová
A31-111, tothova@sci.muni.cz

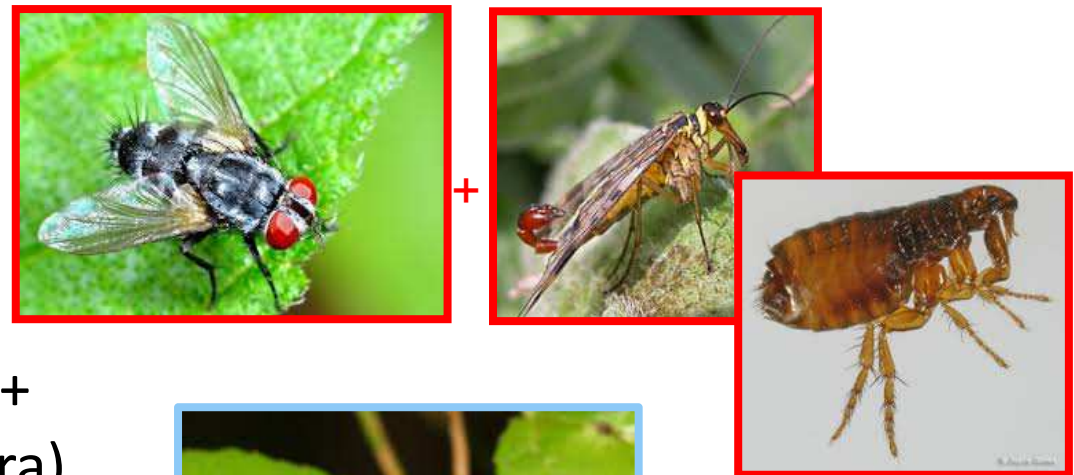
Endopterygota (=Holometabola)

3 hlavní sesterské skupiny se silnou podporou:

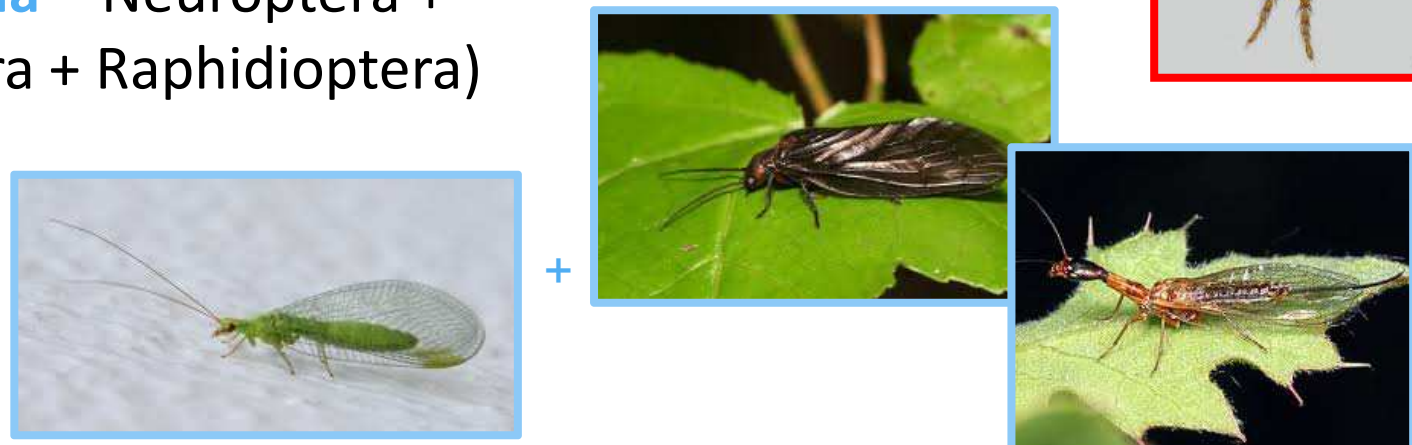
- **Amphiesmenoptera** – Trichoptera + Lepidoptera

- **Antliophora** – Diptera + (Mecoptera + Siphonaptera)

- **Neuropterida** – Neuroptera + (Megaloptera + Raphidioptera)

Strepsiptera – taxonomicky enigmatické,
udajný vztah k Diptera – výsledek LBA,
analýza DNA + morf. znaky na bázi křídla a
larva – blíže ke Coleoptera (parazit.
Rhipiphoridae)

Hymenoptera –
pravděpodobně sesterská
skupina ke zbytku
Endopterygota

Coleoptera – možný příbuzenský
vztah k Strepsiptera nebo
Neuropterida

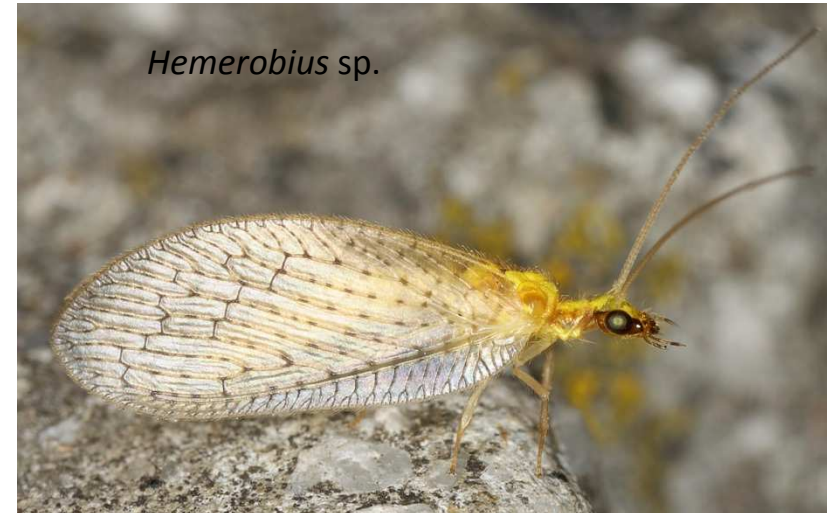

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Neuroptera - Síťokřídlí

- 2 páry blanitých křídel - střechovitě složená
- hustá, síťovitá žilnatina – tvar Y
- kousací ú.ú. modifikované – trubičky
- u nás cca 80 druhů, 8 čeledí:

- Coniopterygidae – Běloutky
- **Osmylidae – Strumičníci**
- Sisyridae – Vodnářky
- Hemerobiidae – Denivky
- **Mantispidae – Pakudlanky**
- **Chrysopidae – Zlatoočka**
- **Myrmeleontidae – Mravkolvi**
- **Ascalaphidae - Ploskorozi**

Hemerobius sp.

Sysira fuscata

Coniopteryx sp.

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Neuroptera - Síťokřídlí

Osmylidae (Strumičníci)

- 4-8 cm
- u nás 1 druh
- skvrny na křídlech
- obojživelné larvy
- protažené čelisti

Strumičník zlatooký

Pakudlanka jižní

Mantispidae (Pakudlanky)

- prodloužená předohruď
- loupeživé nohy
- Polymetabolie (kampodeiformní → scarabeiformní larva)
- invazivní larvy

Ascalaphidae (Ploskorozi)

- teplomilní
- paličkovitá tykadla, skvrnitá křídla
- larva podobná mravkolvům

Ploskoroh žlutý

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Neuroptera - Síťokřídli

Chrysopidae (Zlatoočka)

- barvoměna
- zápašné žlázy na zadečku
- vajíčka na stopkách
- larvy tělo s háčky, aphidofágní

Chrysopa perla

Myrmeleontidae (Mravkolvi)

- teplomilní
- paličkovitá tykadla
- larvy dlouhé mandibuly, otrněné končetiny, lapací trychtýře

Myrmeleon formicarius

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Megaloptera - Střechatky

- poblíž vod
- imaga nepřijímají potravu
- prognátní hlava, dlouhá tykadla pod očima
- tmavá žilnatina
- špatní letci
- pásy vajíček na vegetaci
- dravé larvy, vodní, s tracheálními žábry

- 2 cm
- u nás 4 druhy

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Rhaphidioptera - Dlouhošijky

- protažená předohrud', proghátní hlava
  - kousací ú.ú.
  - tmavá žilnatina, málo létají
  - samice s kladélkem
  - larva 2x přezimuje
  - lesní – koruny stromů, keře
- Raphiidae – Dlouhošijky
  - Inocellidae - Křivošijky

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera - Brouci

- krovky – elytrae – někdy srůstají
- 2. pár – blanitá křídla
- silná sklerotizace
- gula
- kousací ú.ú.
- pronotum – štít – přeměněné tergum
- metatergum – štítek
- 7.a 8.tergit zadečku – pygidium
- larva – eucefalní, oligo- nebo apodní
- u nás cca 5600 druhů ve 112 čeledích

- Archostemmata – 4 malé čeledi, sester. k ostatním Coleoptera
- Myxophaga (Řasožraví) - u nás 1 druh – čel. Microsporidae
- Adephaga (Masožraví) - u nás 5 čeledí
- Polyphaga (Všežraví) – u nás 106 čeledí

Sphaerius acaroides

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera – Brouci: Adephaga - Masožraví

Carabidae (Střevlíkovití)

- kusadla namířená dopředu
- 3 mm – 4 cm
- cca 560 druhů u nás

Dytiscidae (Potápníkovití), 160 spp.

Gyrinidae (Vírnickovití) 11 spp.

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera – Brouci: Polyphaga - Všežraví

Hydrophilidae (Vodomilovití), ca 100 spp.)

Staphylinidae (Drabčíkovití)

- zkrácené krovky
- V ČR ca 1200 spp., obtížná determinace

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera – Brouci: Polyphaga - Všežraví

Silphidae (Mrchožroutoví)
(25 spp.)

Hrobařík

Mrchožrout

Lampyridae (Světluškovití)
- extrémní pohlavní dimorfismus

Dermestidae (Kožojedovití) – drobní, chlupatí

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera – Brouci: Polyphaga - Všežraví

Elateridae (Kovaříkovití), 154 spp.
- „click beetles“, larvy drátovci

Cantharidae (Páteříčkovití)
ca 85 spp.

Buprestidae (Krascovití)

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera – Brouci: Polyphaga - Všežraví

Coccinellidae (Slunéčkovití), ca 100 spp.

Meloidae (Majkovití), 35 spp.
- triungulinní larvy v úlech

Majka

Puchýřník

Tenebrionidae (Potemníkovití), 75 spp.

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera – Brouci: Polyphaga - Všežraví

Lucanidae (Roháčovití), 7 spp.

Ipidae, Scolytidae (Kůrovcovití), 110 spp. – dnes již Curculionidae pronotum kryje hlavu

Chrysomelidae (Mandelinkovití), 550 spp.

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Coleoptera – Brouci: Polyphaga - Všežraví

Curculionidae (Nosatcovití), 1100 spp.

Nosatec lískový

Klikoroh devětsilový

Scarabeidae (Vrubounovití), 170 spp.

Zlatohlávek (*Cetonia* sp.)

Chroust obecný

Cerambycidae (Tesaříkovití), 230 spp.

Tesařík obrovský (*Cerambyx cerdo*)

Tesařík alpský (*Rosalia alpina*)

Geotrupidae (Chrobákovití), dnes
Scarabeidae, 9 spp.

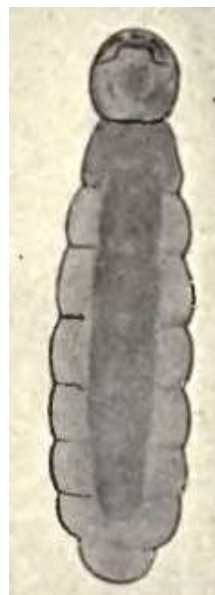
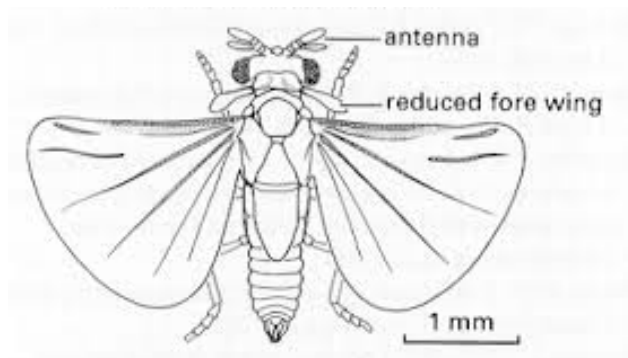

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Strepsiptera - Řasníci

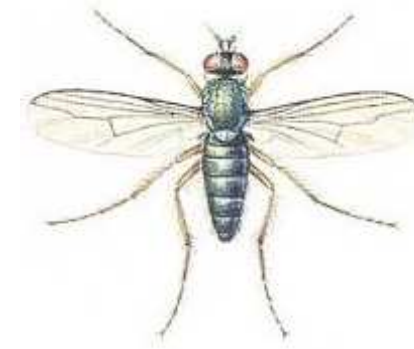
- do 7 mm
- křídla řaseně skládaná
- samci volně žijící, 1. pár křídel haltery
- samice endoparazitické, apterní, živorodé – otvor na hlavohrudi

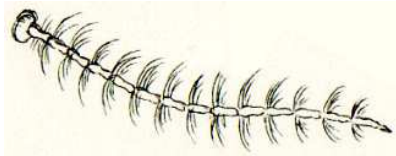
Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Diptera - Dvoukřídlí

- 2. pár křídel = haltery
- ú.ú. lízavě nebo bodavě savé
- apodní larvy
- kukla s pupariem
- u nás 8000 druhů, 110 čeledí

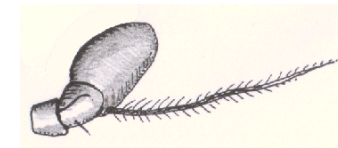
Nematocera – Dlouhorozí

- tykadla > 3 články
- tělní typ „komár“

- Tipulidae (Tiplice)
- Culicidae (Komáři)
- Chironomidae (Pakomáři)
- Cecidomyiidae (Bejlomorky)
- Ceratopogonidae (Pakomárci)
- Simuliidae (Muchničky)
- Bibionidae (Muchnice)
- ...

Brachycera - Krátkorozí

- tykadla 3 články, s aristou
- tělní typ „moucha“

- Tabanidae (Ovádi)
- Asilidae (Roupci)
- Bombylidae (Dlouhososky)
- Syrphidae (Pestřenky)
- Muscidae (Mouchy)
- Hippoboscidae (Kloši)
- Sarcophagidae (Masařky)
- ....

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Diptera – Dvokřídlí: Nematocera - Dlouhorozí

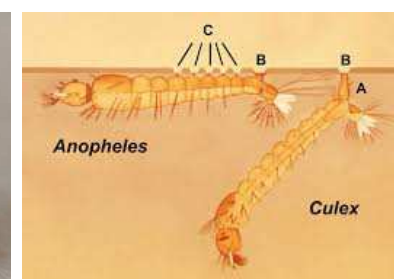
Tipulidae – Tiplice

- vlhkomilní
- cca 130 spp.

Culicidae - Komáři

- samice krevsající, samci rostlinné šťávy
- cca 45 spp.

Chironomidae – Pakomáři

- kratší křídla
- larvy patentky
- cca 240 spp.

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Diptera – Dvoukřídlí: Nematocera - Dlouhorozí

Cecidomyiidae – Bejlmorky

- hálky
- 2-3 mm
- cca 560 spp.

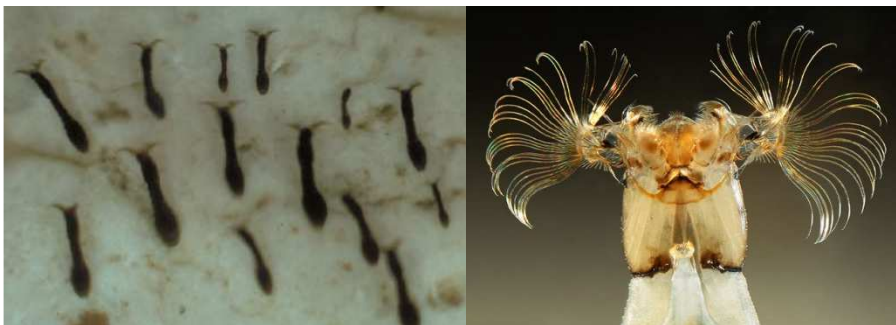
Ceratopogonidae – Pakomárci

- cca 200 spp.

Simuliidae – Muchničky (40 spp.)

- samice krevsající
- larvy filtrační vějířky na hlavě

Bibionidae – Muchnice (20 spp.)

Muchnice březnová
(*Bibio marci*)

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Diptera – Dvoukřídlí: Brachycera - Krátkorozí

Tabanidae – Ovádi

- samice krevsajcí
- cca 60 spp.

Asilidae – Roupci

- imaga dravá
- 85 spp.

Bombylidae – Dlouhososky (50 spp.)

Syrphidae – Pestřenky (400 spp.)

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Diptera – Dvoukřídlí: Brachycera - Krátkorozí

Muscidae – Mouchy (280 spp.)

Sarcophagidae – Masařky (130 spp.)

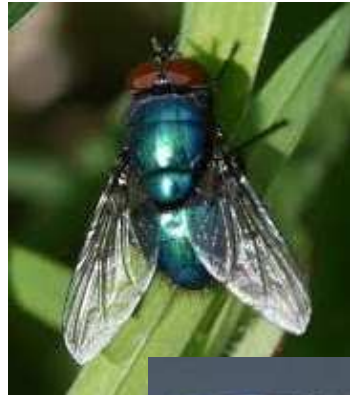

Oestridae – Střečci (5 spp.)

- loví krevsaj. dvoukřídlé –
vektor vajíček; nebo přímo
do nozder zvěře

Calliphoridae – Bzučivkovití (60 spp.)

Tachinidae – Kuklicovití

- parazitoidi
- 480 spp.

Hippoboscidae – Kloši

- parazit zvěře, po
přisednutí ztrácí křídla
- 16 spp.

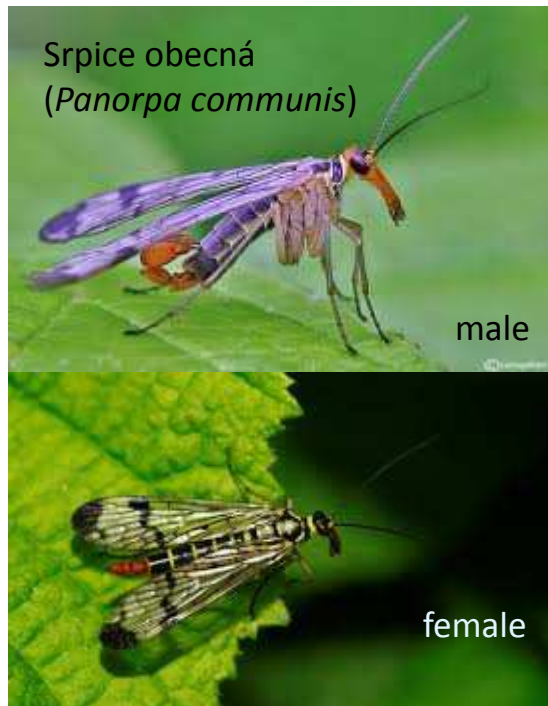
Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Mecoptera - Srpice

- srpovitě protažená hlava – dlouhé rostrum, clypeus
- kousací ú.ú.
- skvrnitá křídla
- cerci nebo klíštky na zadečku
- dárky před kopulací

Panorpidae - Srpicovití

- nejpočetnější
- u nás 6 druhů

Bittacidae – Komárcovití

- dlouhé nohy
- úzká křídla
- 2 spp.

Boreidae – Sněžnicovití

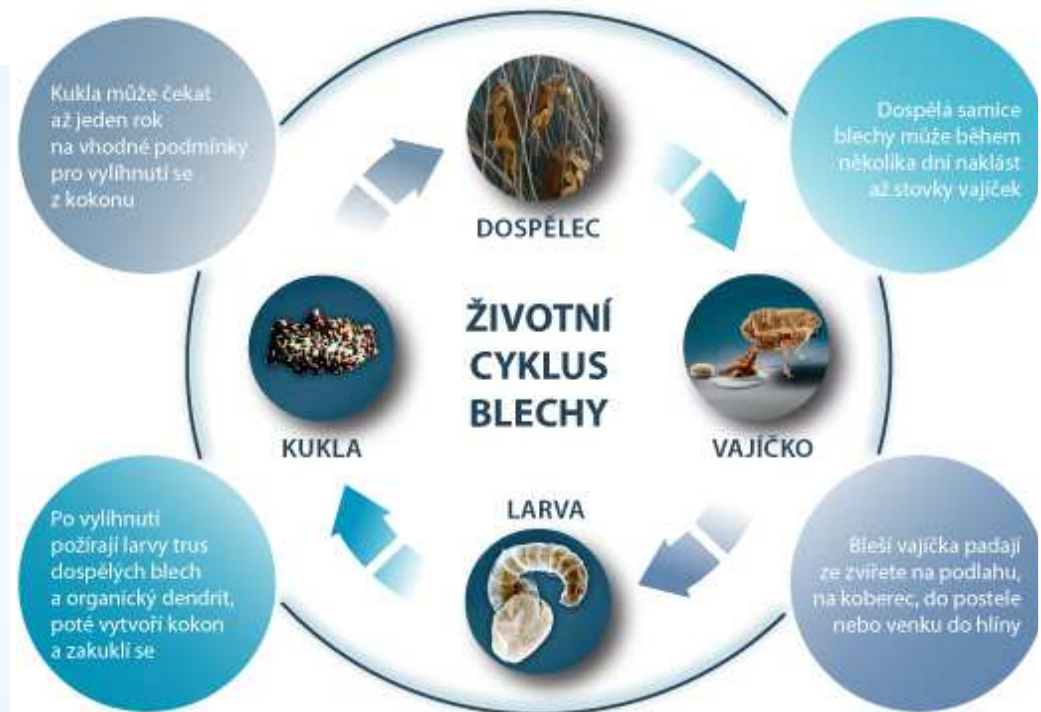
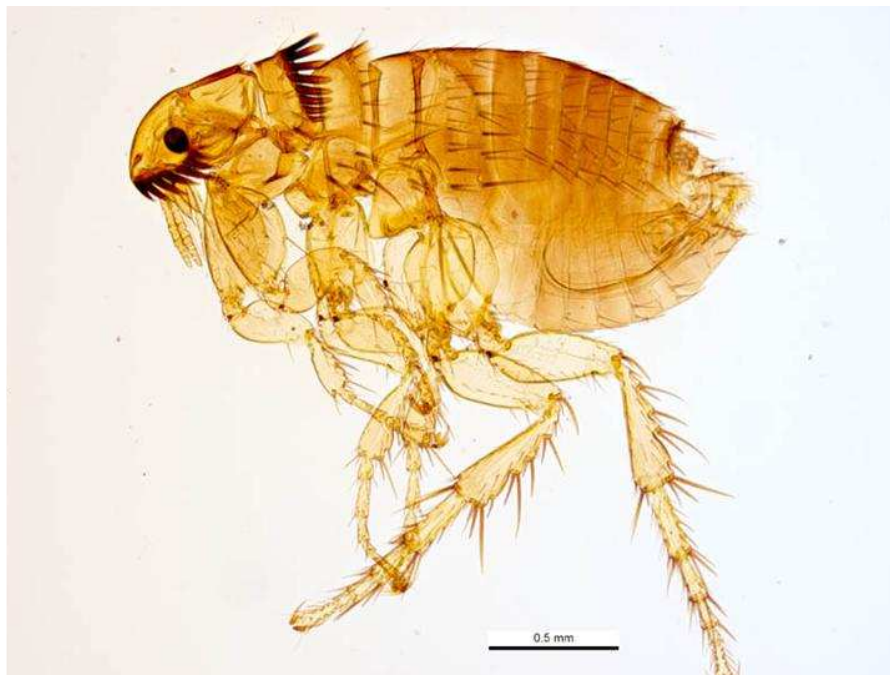
- redukovaná křídla
- páření ihned po vylíhnutí
- násilná kopulace
- 3 druhy
- příbuzní blechám

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Siphonaptera - Blechy

- sekundárně apterní
- ektoparazité
- nepohyblivá hypognátní hlava
- bodavě-savé ú.ú. – stylet z epipharyngu a lacínií
- silně sklerotizované tělo, laterálně zploštělé
- ktenidie (=hřebínky)
- skákací končetiny, otrněné
- 3 instary, líhnou se po mechanickém podnětu
- cca 70 druhů

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Trichoptera - Chrostíci

- dlouhá tykadla
- haustellum (jazýček) z labia
- chlupatá křídla
- larvy vodní – kousací ú.ú., tracheální žábry
  - eruciformní, kampodeiformní
  - schránky, lapací sítě – sericigenní žlázy
  - pupa libera

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Lepidoptera - Motýli

- šupinky na křídlech
- ú.ú. sací – sosák z galeí
- housenky, kukly často v kokonech
- u nás cca 3400 druhů – většina noční

Adelidae – Adélovití

Monotrysia – u samic 1 pohl. otvor
pro páření a kladení vajíček (ostatní - Ditrysia)

Gracilariidae – Vzprímenkovití

- Klíněnka jírovcová

Psychidae – Vakonošovití – schránky na vegetaci

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Lepidoptera - Motýli

Tineidae - Molovití

Yponomeutidae - Předivkovití

Tortricidae - Obalečovití

Pyralidae - Zavíječovití

Sesiidae - Nesytkovití

Zygaenidae - Vřetenuškovití

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Lepidoptera - Motýli

Cossidae - Drvopleňovití

Satyridae - Okáčovití

Saturniidae - Martináčovití

Sphingidae - Lišajovití

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Lepidoptera - Motýli

Hesperiidae - Soumračníkovičí

Papilionidae - Otakárkovití

O. fenyklový

O. ovocný

Pieridae - Běláskovití

Bělásek řeřichový

B. zelný

Lycaenidae - Modráskovití

Nymphalidae - Babočkovití

B. sítkovaná

B. kopřivová

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Lepidoptera - Motýli

Geometridae - Pídalkovití

Lymantridae - Bekyňovití

Bekyně mniška

B. velkohlavá

Noctuidae - Můrovití

Arctidae - Přástevníkovití

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Hymenoptera - Blanokřídlí

- 2 páry blanitých křídel
- ú.ú. kousací nebo lízavě-savé
- 2 trochantery
- kladélko nebo žihadlo
- u nás cca 7500 druhů

Symphyla – Širopasí

- zadeček široce k hrudi
- larvy housenice - polypodní
- fytofágní
- neparazitičtí

Apocrita - Štíhlopasí

- stopka (propodeum) mezi hrudí a zadečkem
- larvy apodní, často carnivorní
- solitérní i sociální, parazitoidi
  - *A. terebrantis* (parasitica) (Kladélkatí)
  - *A. aculeata* (Žahadloví)

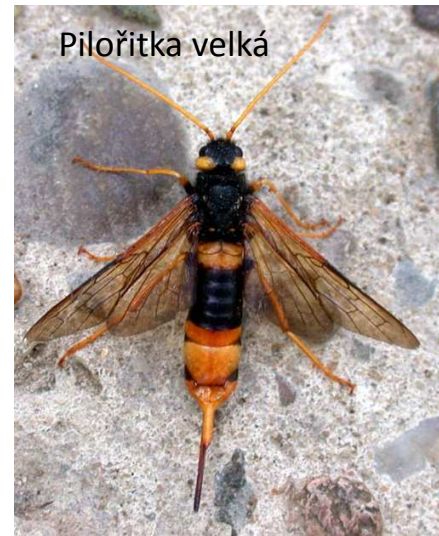
Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Hymenoptera – Blanokřídlí: Symphyta

Diprionidae - Hřebenulovití

Siricidae - Pilořitkovití

Tenthredinidae – Pilatkovití (400 spp.)

Cimbicidae - Paličatkovití

Pamphillidae - Ploskohřbetkovití

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Hymenoptera – Blanokřídlí: Apocrita

Apocrita parasitica

Braconidae - Lumčíkovití

Ichneumonidae - Lumkovití

Cynipidae - Žlabatkovití

Chalcidae - Chalcidky

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Hymenoptera – Blanokřídlí: Apocrita

Apocrita aculeata: Chrysidioidea

Chrysididae - Zlatěnkovití

Dryinidae - Lapkovití

Bethylidae - Hbitěnkovití

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Hymenoptera – Blanokřídlí: Apocrita

Apocrita aculeata: Apoidea

Sphecidae - Kutilky

Halictidae - Ploskočelky

Apidae - Včely

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Hymenoptera – Blanokřídlí: Apocrita

Apocrita aculeata: Vespoidea

Vespidae – Vosy

Hrnčířka

Jízlivky (Eumeninae)

Vosík (Pollistinae)

Sršeň (*Vespa crabro*)

Formicidae - Mravenci

Formica sp.

Lasius sp.

Myrmica sp.

Hexapoda: Ectognatha: Pterygota: Neoptera: Endopterygota (Holometabola)

Hymenoptera – Blanokřídlí: Apocrita

Apocrita aculeata: Vespoidea

Mutillidae - Kodulky

Scoliidae - Žahalky

Pompilidae - Hrabalky

